

Нохчийн меттан «ЙЕШАР» проектана лерина тексташ

5 КЛАСС

1. Схъайазйе текст.

Сарале кхаь баккха сихйелча санна, дитташлахь хьулейелла, чехка йогIура пассажирийн цIерпошт. Цхьаь, шиь... бохуш дагардалуш санна, тIехлелхара некъаца долу зIенан бIогIамаш...

Итт шо хан йаьллера Халид Кавказехь хилаза. ШолгIачу дийнахь Шуьйта хьалха йоьдучу автобус тIехь вара Халид.

Цхьадерг-м шен некъах дерг Халидна а хаьара. Цхьана йуьртах а ваьлла, регIах вулучу меттехь дечиг дохьуш вогIу суьйли кхийтира цунна дуьхьал.

Xинца-м цхьаммо а йийца ца оьшура кхунна хIара меттигаш: Халидна шена а дика йевзара. Xинца хIара вогIу некъ, зингацийн некъ санна, гондIа муьжгийн бай а баьлла, тохара цхьа готта лар бен йацара.

2. Схъайазйе текст.

Тоххара цхьана заманчохь бухIа хилла шен доттагIашна-олхазаршна хьалха дозалла деш. Дерриг дуьне серладоккхуш бу шен ши бIаьрг бохуш, дозалла деш хилла цо. Иза маьлхана хааделла...

– Хьо бу сан сий хьайна дерзориг, – аьлла бухIано.

Тпаккха дерриг олхазарш а, акхарой а гулделла, цу шиннах бакъ муьлха лоб хьовса.

Далечкьина малх. Тебеана бода. Къерзош хилла бухIано бIаьргаш, амма царех серло йолуш ца хилла.

Йуха схьакхетта малх. Серладаьлла дуьне. Массара а хьовзийна бухIа, «аьшпийн лежиг» бохуш. ЙуьхьIаьржа хIоьттина бухIа. Кхин ала хIума а ца хилла цуьнан цаьрга. Xетахь дуьйна, эхь хеташ, дийнахь гучу ца йолу бухIа.

3. Схъайазйе текст.

Хина гергахь йолчу хьуьнхахь а, ирзошкахь а деха чIегIаг.

Уьш тобанашкахь хуьлу. Iай чIегIагаш адамийн хIусамашна герга догIу. Йалтех бухайисна хIума а, кьейеллачу дийнатийн жижиг а, хьуьнан цIазамаш а, цхьайолу кегий садолу хIуманаш а, кегий дехкий а дуу цара.

ЧIегIаг хIилла долуш олхазар ду. Масала, талла воьдург йа шен кхечу гIуллакхна хьуьнха воьдург, газа санна Iеха а Iоьхуш, топ ца кхочче генара ларво цо. Шатайпана бахьана ду цуьнан. Оцу хьуьна чухула воьдучу стага коьллашна йуккьера меттахдохий, кегийра олхазарш дIадовду.

И меттиг билгалйо цо. Эццахь бен хуьлу. Цу чуьра хIоаш йа кIорнеш йуу чIегIаго.

4. Схъайазйе текст.

Бердах чудисина уьстаггий гена доццуш доггучу хина сихонца тгехъавдира. Легганчу берда тгера атта дара царна хи мала. Цхъадерш хи чу девллера, тгехъа тгегертачара чутеттарна. Анзор, сихха тгехулара хгуманаш схъайаьхна охъа а кхийсина, хи чу велира. Кхузахь хи кгорта дацара, кхунна гюдайуккбалц бен ца доггура иза.

Хино жима гахар дгатакхо мегара, жена хъалха иза нисбелча, цундела уьстаггашна улле а вахна, хи чохь сецира кгант.

Органан хи шийла дара, амма малхо дохдинчу деггана там бора цо. Хи чу ветталуш, цинцаш дгасадетгаш, самукъадаьлла воллура Анзор. Цхъадолу уьстаггий, хи молучуьра совца а севцина, кхуьнга хъобжуш лаьттара.

5. Схъайазйе текст.

Малх дика лакхабаллалц чгерий лобцуш а гийна, цга воггуш вара Дадаш. Тахана башха дукха чгерий а ца лецира цо. Цундела дог ца доггуш цга воггура иза. Амма де хаза дара. Кгедачу бацо хъобстура берзина когаш. Дадаш схъавоггучу гашлойн некъан аьтту агорт бара жимо гам. Малх дгабуза болабелча, дукха чуьркаш хуьлура цу тгехула хъийзаш.

Цгаьххъана кгантана хезира шена гена доцуш, «шах-шах» деш, йаьккхина гговгга. Хгара дгахъаьжна а валале, кхунна хъалха некъа тге а йаьлла, лаьтгаш волу хгара а ца гуш, дгайолайелира ши ггаз. Ши ггаз аьлча а, царах цхъаь йара йоккха ггаз, ткъа важа ггезан кгортни йара.

6. Схъайазйе текст.

Хъанна ца йевза и таме хъожа йоггу буц? Гаждарбуц хъалайолу тгуйна йоцчу хъуьнхахь, ирзошкахь, коьллашлахь, хинан бердашкахь. Вайн лаьмнашкахь буц йолучу меттехь иза массанхъа а йу. Иза дуккха а шерийн буц йу. Иза деба орамашца а, хгуца а.

Дукха хенахь дуьйна вайнехан кхачанехь коьртачарех цхъа дакъа ду цунах деш долу чай. Хъалхе, цо заза даккха долийнчу муьрехь, йоккху и буц. Мегар дац иза орамашца ийзош бухйаха. И дича, цуьнан хгу довр ду. Лакхара заза долучу буьххъера уьрсаца, маьрсаца йа лерина куьйгаца кагйеш, схъайаккха йеза и буц. Галамехь дуккха а йара аьлла, тгалам боцуш хгаллакйан мегар дац Гаждарбуц.

6 КЛАСС

1. Схъайазйе текст.

Сийначу хГорда йистехъ, лекхачу берда тГехъ, лаьтташ йара кГайчу тГулгах йина исбаьхъа гГала.

Нурседа цГе йолуш йоГ йара цу чохъ йехаш-Гаш. Шен дагца, шен сица, ойланца тамашийна корматалла йолуш йара и кхойтта шо долу йоГ. Дуйненан хазаллех цецгийла ца кГордадора цунна цкъа а, Галаман хиламаш тергалбора цо даим.

Цунна гора анайистехъ дашо малх гГоттуш, буйсанна хГорда чохъ беттан нур техкаш, бос хаза стелаГад дуйнен тГехъ айьалуш, бацалахъ зезаго сийна бГабрг боьллуш. Цунна хезара бГабстенан мукъамаш, гуьйренан тийжамаш. Хезара мархашлахъ кГайн леча карзахе кхойкхуш, ламанан шовданаш самукъане декаш. Амма цуьнан берриг а дуйненан синкъерам, дахаран марзо йара стиглахъ исбаьхъчу зГабнаршца ловзу седарчий.

2. Схъайазйе текст.

БГабсте йаблчачъана дуйна бина барт а болуш, абька школера цГа хецца, эвла хьалхарчу аька тГе гуллора бераш, лийча а, нека Гамо а йоккха айма йан. Цхьадолчу бераша тоГи чурьа воьда тГулгаш гулдора, вукхара байн талхаш йохьура. Иштта дГаболалора малхбузехъа болчу шина берда йуккъехъ татол сацо вал баран белхи.

БГабргашна хьалхха, сихха ийьалора айма. Охъанехъа некъ боькхуш биначу тГулгийн стоммачу пено йухатоьтту хи, го бохуш, хьийзара пенний, шина берданий йуккъехъ. ГГара-гГовГга йоккхий, лийча дуйлалора бераш, ловзайевлла ирхъоьхуш, йуха хи чу лелха дельфинаш санна, бердаш тГера чу а кхийсалуш.

Иштта, муха долу а ца хууш, самукъане чекхдолура айми тГехъ йоькхане де.

3. Схъайазйе текст.

ДГайахара йовха абьке, дГайелира дашо гуьйре, охъадеара ло. Схъакхечира дарц хьоькху шийла Га.

Схъахъекха дуйладелира шийла мехаш. Дерзина лаьтташ дара хьуьнхара дитташ, Гаьнан кГайчу бедаре хьоьжуш. Багий, базий кхин а чГогГа сенделлера.

Дукхазза а ло даккхийра охъадогГуш долалора, ткъа адамаш Гаьнах сакъералуш самадуйлура: Гаьнан цхъа шатайпа, цГена серло хуьлура корех чукхетий. Духъхарлерчу лай тГехула таллархой талла бахара. Дийнахъ

сарралц хезаш дара хьуьнхахь летачу лар толлучу жӀаьлин аз.

Таллархо ву хьуьнан йистехь кӀелхиьна Ӏаш. Уьйриг санна керчаш, некъа тӀехула схьайогӀуш йу пхьагал. Таллархочо шок тоьхча, пхьагало, саца а сецна, шина кога тӀе а хиьна, лергаш а доьгӀна, ладуьйгӀира, гена дуй-техьа жӀаьлеш аьлла.

4. Схьайазйе текст.

РегӀан басахь Ӏуьллучу жимачу кӀотарахь аьхна йеана аьхкена Ӏуьйре йара. Шен дай баьхначу ирзе хьажахӀотта ваха кечлуш вара Дада. Йуьртара дӀа кхо-йиь чаккхарма генахь йара иза воьду меттиг. Дадин цӀийнан нах баьхна доккха ирзу дара иза, хьуьнан йистошца даьккхина. Цигара дӀабигнера ДадагӀар Сибарех а.

Вордан тӀе шада а, бел а, мангал а, диг а диллина, кечвелира иза. Леррана иза тергалвеш, гонаха хьийзаш Салман а вара, дедас ша ирзе вигаре сатуьйсуш, кхеран хьалхе бина барт бара. Ирзуна гергахь долу шовда а тодеш, гӀабакхийн хесан гонахара керт а кьовлуш, гӀуллакхаш дан дагахь вара Дада. Дедена ша вицваларна кхоьруш, цунна тӀера бӀаьрг ца боккхуш, и тергалвеш, дӀасахьийзара Салман.

5. Схьайазйе текст.

Дукха хан йалале нанас марахь техкочу кӀантана наб кхийтира.

...Иза Кавказехь вара, соьналло йаьккхинчу Кавказехь. Гуобаьккхина дитташ долуш зезагаша кьарздинчу ирзу тӀехь, Нурдица ловзуш, уьдуш, самукьадаьлла лелара хӀара. Дехьо-о, бай тӀехь, хиьна Ӏаш дадий, наний дара. Дитташ тӀехь бес-бесара: цӀен, можа, сийна – кегий а, даккхий а стоьмаш кхозура. Ведда дений, нанний тӀе а вахна: «Нани, ахь йийцина хьайба муьлха йу царах?» – хьаттира Мовлис. И шиь деладелира. Ирсе лепара церан йаххьаш. Дас, дӀакхевдина, цӀехо-можа ши стом баьккхира. «ХӀорш йу хьуна хьайбанаш, цхьаь Нурдина лолахь», – элира дас, вела а кьежаш. Цхьа хьайба вешига кховдийна, вукхунах церг туйхира Мовлис. ЧӀогӀа чомехь а хиллера иза, ша хӀинцца деттина керла довха бепиг санна...

6. Схьайазйе текст.

Дарц тӀетгӀа чӀогӀа хьобкхура. Басешкахь хьаькхира иза, новкьахула воьдучу беречунна тӀехула хьаьвзира, шерачу арахула цӀевзира. ТӀаьххьара а йуьрта кхечира иза. Дечигаш кегйо, синтарш бухдоху, дитташ тӀера баннаш охьакхуьйсу. Массо а агӀор цӀеношна тӀегӀерта, гонаха цӀийза, рагӀу кӀел хьийза, чен литтанаш дӀасакхуььсу. Буьрса цӀийза лайн дарц Ӏаьнан шийлачу буса.

Іаьно саційра доллу хІума шелонца дан. Цкѣа хѣалха олхазаршна тІедирзира Іа. Амма олхазарш, Іаьнах кѣаьхкина, бовхачу махка дІадахара. ТІаккха акхарошна тІегІоьртира иза. Акхарой а, кетарш тІе а йуьйхина, цунна дуьхѣалдевлира. Черий дайѣа гІоьртира. Уьш а ша буха дахара. Иштта адамаш а ца эшаделира Іаьне. ТІаьххѣара а, ша лелориг дош доційла а хиьна, бІаьстене дІайелира Іаьно шен меттиг.

7 КЛАСС

1. Схѣайазіе текст.

Сирлачу батто буйса дикка серлайаьккхинера. ГІовгІанца догІу жима хи тІекІелдуьйлу. Байн хьобкхучу махо цу хин букъ серсабо. Стигалан бесан хьобкхнаш цу тІе хІуьтту. И хьобкхнаш, кагделлачу куьзганан дакѣош а хилла, леста. Цу хи йистехъ, йоккха аре чулаьцна, йуькѣа коьллаш лаьтта.

Тап-аьлла ду кху арахъ. Наггахъ хезаш хин гІовгІа. Йукъ-йукѣа хезаш лестачу гІаша деш долу «шар-шар».

Кху хин йистера коьллаш, цхѣаммо хѣайича санна, леста. ЦІаьххѣана хи тІе деха ІиндагІ хІоьтти. Цхѣа чІогІа онда хІума хи чу йуьйлира. Хи чохъ го беттан куьзга, хІазаршка декѣаделла, шина агІор бердашка хьодуш. Хи йуккъехъ говрахъ стаг гучувелира.

Хи молуш йоллучу говро, дуьрста малйайта санна, корта хѣалакхуьйсу. Цунах кхетта тІехъ Іачу стага дуьрста малйича, говр, бат хи чу а йоьллина, ца Іебаш, хи мала йуьйли.

2. Схѣайазіе текст.

Самайалале йурт тІехѣа йитира Гадас. Малхбузехѣара хьобкхучу махо дІа а тоьттуш, басонца охѣахѣаьдира иза. Тхин хиша тІунйинчу бацалахъ йуьсура берзинчу когийн лар. Оцу лорах тІаьхѣауьдура мокха кІеза.

Уьшалш тІе кхечира и шиъ. Гобаьккхина Іуьллура баьццаро-Іаьржа хоттан цІун. Чуьркийн ардангаш йара тІехула хѣйизаш. Йуткѣа зурма а локкхуш, луьра хѣйизара чуьркаш. КІантана тІелетира уьш. Мара кѣовзош, лерга чу хууш, бІаьрг кѣовзош, куча кІел йулуш, хѣйизавора цара. Месала кхакханан куй бІаьргаш тІе а оьзна, дІахѣаьдира Гада. Гоьллелц уьшал чу цхѣа ког а боьдуш, сацавелира иза.

Метгахъхѣайра уьшал, карах ца доллушехъ. Цецбевлира уьшалан бахархой а. ЛадуйгІира цара леррана. БІаьрг тІаьхѣа ца кхуьуш, дІасахѣаьлхира сесий. Меллаша доладелира махо дожийна гІа а. Вовшашца дага а йуьйлуш, йека йуьйлира пхѣидаш, йухайерза а ца кхеташ.

3. Схъайазйе текст.

Оцу Гуьйранна со ишколе ваха дикка тӀаьхъависнера.

Хинцалц урок йолайалале, арахь а хезаш, классехь йоккха гӀовгӀа хуьлура, партанийн негӀарш дӀасадетташ. Тахана а иштта хир ду моьттуш, оцу гӀовгӀанехула кӀайллаха сайн метте кхача лерина вара со. Амма тахана тийна дара, кӀирандийнан Гуьйранна санна. Схъадиллинчу корехула сайн накъостий гира суна. Уьш шайн-шайн меттехь охъахевшина бара, ткъа хъехархо, шен кхераме линейка пхъарса кӀелахь а йолуш, дӀасалелаш вара.

Ойлайел аш, мел хала дара суна хӀобттинчу тийналлехула, неӀ йиллина, чобхъавала. Со цӀийвелла, воьхна, верриг а вегош вара.

Суна дов ца дира. Мелхо а, хъехархо, обгӀаз а ца воьдуш, эсала вистхилира:

– Вало, сан кӀант, хъайн метте охъахаа. Хьо а воцуш, дӀадуьйладала дохкуш дара хьуна тхо.

Со, гӀанта тӀехула а ваьлла, сайн парти тӀе охъахира.

4. Схъайазйе текст.

Цу дийнахь йоккха стаг ша Ӏаш хилар а хиьна, бераш кест-кеста цунна гӀо дан доьлхура. Цхъаболчара дечиг доккхура, вукхара хи дохьура, кхидерг дора. Цунна уьш шен доьзал санна хетара, бахка хъебелча, са а гатлуш.

Берийн чӀогӀа самукъадолура йоккхачу стага шира дийцарш, туьйранаш дуьйцучу хенахь.

Цкъа шаш йоккха стаг йолчу доьлхуш, бераша дуьхьалкхеттачу Нурдига элира:

– Нурди, хьо хӀунда ца вогӀу тхобца?

– Со муха вогӀур ву. Суна-м эхь хета сайгара йаьллачу ледарлонна.

– Бакъду, тхо хьуна обгӀаздахнера хӀетахь. Схъахетарехь, хьо дохковаьлла цунна. Иза дика ду.

– ЧӀогӀа дохковаьлла со, амма аш гечдийр дац суна, – элира Нурдис гӀийла.

– Гечдо хьуна. Вало тхобца, – шайца йоккха стаг йолчу вигира Нурди бераша.

Тибазбелла эхан тхов нийсархоша дӀаайгича санна хеташ, цара ша дӀатесна цавитарх воккхавеш вара иза чӀогӀа.

5. Схъайазйе текст.

Беркате хьийкьина йеанера кху шарахь гуьйре. Ӏаламо, шен исбаьхьа хазалла кховдийна ца Ӏаш, шен башха хазнаш а кховдийнера адамашка. БӀаьрг белош, дог хьобстуш, шатайпа безамехь ду Ӏаламан куц. Лаьмнийн жовхӀаре баххъаш, малхо къагийна басеш, гӀа-луьста хьаннаш, баьццарчу аренца дӀауьду чехка татолаш. Дуьненан йалсамани йу хӀара. Гуьйре мел

тайна хиларх, тЕдогГучу Іаьнна шен бежнашна докЪар кечдан тохавелира кЪена ТепсаркЪа а.

ЦЪхана сирлачу дийнахъ, говр-ворда а йоЪжна, хІора шарахъ ша цана хЪоькхучу дукЪах хЪалавахара иза, ворда хаьккина. Малхо сел комаьрша кЪагийнчу хазачу дийнахъ йоккхайеш, уллехъ хЪаьдда йогГуш йара жима сира бекЪалг а.

Шен йоца кхес лестош, йуткЪачу настарш тЕхъ хЪаьдда йогГура иза, ворданал тІаьхЪа ца йуьсуш, шен ненан боларца болар нисдан гІерташ. Цуьнан бераллин амалех, аьрхаллех самукЪадолуш, хЪоьжура цуьнга ТепсаркЪа.

6. Схъайазйе текст.

Воккхачу стага Мусас пхЪоьханахъ йух-йуха а олура нахе: «ГаргГулеш хЪалххе дІаоьху, лаьхъарчий лаьттах доьлла. Іа хала догГург хиларан билгало йу иза. Хиш гІорош, хЪераш хІуьттур йу, цанашкахъ дІадоьттина докЪар цІаоза хала хир ду лайн доккхалла, хЪуьнах ваха некъ хир бац. Цундела рагГу кІел Іаьнан ахъарх сайра буза, декЪачу дечиган гІулч йе уьйтІахъ, бохъ боккхуш хола бе кертахъ. Белхаш сихбан беа...»

Іаламан тидамаш, акхаройн амалш вуно дика хаьара воккхачу стагана, цундела наха кЪобалдора цо аьлларг. Кхунна хІун хаьа бохуш, кЪайлах инкарлонаш йинарш дохко а бовлура. Мусан хЪехам кЪобалбан санна, Іа дан а деара цу шарахъ буьрса. Гурахъ аьлларг Іай карийра. Белхаш чуберзо а, шайн гІуллакх дан а хЪуьнарш дерш токхонца Іаьн кІел бахара. ТІаккха хиира массарна, Муса бакълуйш хиллий.

8 КЛАСС

1. Схъайазйе текст.

Дайн орамашкара дуьйна схъадогГуш цЪха гІиллакх ду нохчийн – стаг верг а, стаг воцург а шен дашца кЪастош. Цигара схъадаьлла ду «ХЪайн багах схъадалазчу дешан эла ву хЪо, багах схъадаьлладу дешан лай ву хЪо» боху кица. Нахалахъ айхЪа мел аьлладу дашах жоьпалла ву бохург ду и.

Далла а, нахана а гергахъ деза, сийлахъ ду адамо шен меттан доладар йа багах схъа мел долучу дешан оьздангалла ларйар. ТкЪа и мотт харц а, шалхонца а лебар, адамна бала хин болчу кепара бийцар даккхийчу кЪиноьх, зуламечу лазарех ду.

Оьзда мотт бийца стаг шен бераллехъ дуьйна Іама веза, баккхийчаьрга ла а дугГуш, цаьргара масал а оьцуш. Хала делахъ а, иза дахарехъ ца хилча йиш йоцу уггаре а коьртаниг ду. Оьзда мотт адамийн йукЪаметтиган дакЪа хилла ца Іа, иза вайх хІораннан сица, кхетамца хила догГу жовхІар ду.

2. Схъайазйе текст.

Лаьмнашна санна хазаетар ца дохьу бӀаьстено цхьанна а. Ӏаьно боккха эшам бо лаьмнашна. Ткъа бӀаьста уьш деллачуьра йухаденло, шайна тӀера кӀайн марчо дӀа а тосий. Басешкахь хӀинца а кӀайн гуш ду ло, амма иза мел хаздо оцу басешкахула охьауьдучу гӀайгӀанечу Ӏовраша а, мотт ца буьйцучу хьуьно а.

БӀаьстено цунна а шен комаьрша совгӀаташ до. КӀайн а, цӀен а бос кхета хьуьнхяхь акхачу Ӏожана а, хьорматна а, зазадоккхучу хьечана а.

ГӀа долиий, хазло пхонан дитт, наж, экама мах ...

Нагахь санна, стенна делахь а, зазадаккха дитташ тӀаьхьадисахь, шен хеннахь хьун йела ца лахь, цуьнан метта хьорматаша до иза. Хьуьнан и зезаг лаьмнийн йистошкахула кхуьу. Нагахь санна, хьормата шен хеннахь заза ца даккхяхь, стеша доккху. Цо схьаухьу шен можа заза лаьмнийн басешкахь.

Лаьттах хьалакъедаш ду зезагаш, къона буц кураллица схьахьобжу. Йелайелла, йекхайелла догӀане хьобжу иза.

3. Схъайазйе текст.

– ЧӀама. ЧӀама... – дохк долчу маьркӀажехь къорра дека йуьйцинчу керта йисте а хӀобттина кхойкхучу зудчун аз.

Кхин а, кхин а кхойкху.

Дикка Ӏаржйелла. Хиллачу хьайбанийн хьожа йеттало бешара схьа. Тпуйна а, шийла а йу суьйренаш...

Йехха, керт йоцчу учи йисте а хӀуттий, лаьтта иза, тишачу корталех а хьерчаш.

Учи тӀера охьа а йуссий, уьйтӀе а хадош, йуьйцина керт йолчу агӀор йобду иза, гӀаж а луьйзуш. Хатто дӀайаьккхина кало лобху цо куьйгаца, цхьана кога тӀе а хӀуттий. Эххар а карайо. Тлаккха йуха а йобьзий, цӀийне бӀаьрг бетташ лаьтта.

Тишделла цӀа, кир тохаза шо а тӀехдаьлла, ладарш обху тховх чу. Жимма лаьттах чудахча санна а хета, кораш раздевлла. ХӀинцалц цӀена латтадора цӀа, хӀора бӀаьста кир а тухуш. ДӀадаханчу шеран бӀаьсте тӀекхаччалц хӀара тешара, цхьаь, милла а веьна а, цӀа вогӀур ву бохучух. Амма шераш дӀаобхура, цхьана а хьешо кхуьнан неӀ ца тухуш.

4. Схъайазйе текст.

Ӏуьйранна ишколе воьдуш вара Мухтар. МаржангӀеран кетӀа нислушшехь, цхьа аьзнаш хезира цунна. Саца а сецна, ладуьйгӀира Мухтара. Иза бакьонца тийшира цхьана хӀуманыхь кхераделла доьлхучу берийн аьзнаш шена хезаш хиларх. Кхин хьем ца беш, неӀ схьайелла гӀоьртира Мухтар, амма

иза догІа тоьхна хиллера. ТПаккха, ведда коре а вахана, корох чухъаьжира кІант. Чохъ буькьа кІур бара, кхин къасталуш хІума дацара. Цунна хиира, чохъ цІе а йаьлла, хІуманаш йогийла а, чохъ кегий бераш дуйла а. ГІуллакх мало йан йиш йолуш дацара.

Коран ши дакъа схъа а диллина, вахана цІа чу иккхира Мухтар. Маьнги тІехъ Іуьллу жима бер, мара а доьллина, корох ара а даьккхина, охъадиллира Мухтара. ТПаккха маьнги кІелхъара йоІ арайаьккхира цо. Иштта араваьккхира цхъана сонехъ бертал а воьжна Іуьллу жима кІант а.

Йуха, ведда ураме а ваьлла, мохъ бетта велира Мухтар. Лулахой а, урамехъ нисбелла нах а схъахъаьлхира.

5. Схъайазйе текст.

Делкъахенахъ жа руьйта а далийна, хІума йууш Іара Шахъбий, Хъажмурддий. ХІума йиъна а ваьлла, хин йистехъа дІаволавелира и шиъ. Йовхонна тужуркин тІемаш а, чет а даржийна, воьдура Хъажмурд. ЦІаьххъана стигалахъ шакаран тата делира. Оцу шакаро цецваьккхина хьалатаьІначу Хъажмурдан чета, бамба санна, кІеда, йовха цхъа хІума иккхира. «Чхов-в-в» аьлла мох а тухуш, йуххецула тІехъиккхира кІайн куьйра. Чета иккхина йовха, кІеда хІума хьоза хиллера. Кийрара схъаьккха санна, детталора цуьнан жима дог. Хиллачух кхийтира ши кІант.

ХІаваэ лаккха хъала а долиь, ижуна бІаьрг кхарстабо кІайчу куьйрано. Мел генара а хІума го цунна. Иштта сирла ду цуьнан бІаьргаш. Лахахъ болу дахка а, моьлкьа а, жима олхазар а шена гича, тІемаш дегІаца охъа а дийшадой, тІулг санна, чухецало иза. Иштта шена и куьйра чухъаьдча, кхин кІелхъардала меттиг а ца хилла, иккхира иза Хъажмурдан чета. Луьрачу куьйранал адам маьрша хийтира цунна.

6. Схъайазйе текст.

Кху шарахъ къаьсттана чІогІа аькхе тІекхачаре сатеснера Вахас. Бераш ишколера цІахецна кІира даьлча, Сурхос балхара отпуск эцна, Кавказе бахара хІорш. Шен мукъа хан Соьлжа-ГІалин паркашкахъ йаккха лууш вацара Ваха, цуьнан са лаьмнашкахъ лаьттара.

Іуьйранна исс даьлча хьалакхечира некъахой Хилдехъа. Виъ вара хІорш: Вахий, Сурхой, Воккха Дадий, кхуьнан жимахволу деваша Мовсаррий. Ломан басехула дІасахъийзаш, ирхбоьдура некъ. ХІинц-хІинца чудужу аьлла хеташ, тІеоккаделла бердаш, чухъаьжча бІагор оьхуш кІорга Іаннаш. Иштта буьрса, амма тІера бІаьрг ца баккхалуш исбаьхъа Іалам кхунна телевизор чохъ а ца гинера.

Цхъана боккхачу тIулгах схьадаьлла охьадогIучу шовданна тIевахара
Воккха Дада. Охьалахвелла, цкъа хьалха шен йуьхьах хи а тоьхна, йуха,
канашкахь схьаэцна, хи мелира цо:

– Хийла сан нанас кхача кечбина хи ду-кх хIара... – аьлла.

Вахас а мелира хи. Ша санна шийла дара иза, амма иштта чомехь хи
цкъа а мелла дацара цо. Мел мелча а, ца Iебара цунах.